

АНОТАЦІЯ

Олійник А. В. Музична освіта як структуротворчий компонент культурної політики сучасної Німеччини. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 «Культурологія». – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Міністерство освіти і науки України. – Івано-Франківськ, 2021.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розширення теоретико-методологічної бази вітчизняної культурології, недостатнім вивченням зарубіжного досвіду музичної освіти як елементу культурної політики. Україні, яка офіційно приєдналася до Болонського процесу, потрібно дотримуватись певних перетворень у вищій освіті за узгодженою системою критеріїв, стандартів і характеристик. У цьому контексті важливим є вивчення зарубіжного досвіду реформування вищої освіти, зокрема досвіду Німеччини, яка має певні історичні традиції та успіхи в розвитку освіти, що дозволяють їй займати провідні місця у світових рейтингах та є одним з ініціаторів та активним учасником Болонського процесу.

Сьогодні її музично-культурна інфраструктура настільки розгалужена та гуманістично спрямована, що викликає захоплення і є прикладом для наслідування. Кожен німецький громадянин незалежно від віку, статі, національної, релігійної або партійної належності, матеріальних статків, стану здоров'я тощо не тільки має право на вільний індивідуальний вибір видів взаємодії із світом музичного мистецтва, а й реальні можливості для задоволення своїх естетичних потреб, які забезпечуються продуманою культурною політикою. Ця країна є значним експортером освітніх послуг і щорічно збільшує чисельність студентів за рахунок залучення великої кількості іноземних студентів. Німецькі музичні заклади вищої освіти є інтернаціональними, оскільки в них навчаються студенти майже 50 країн світу.

На основі аналізу наукової літератури та джерел сформульовано мету дисертації – комплексне висвітлення музичної освіти як компонента культурної політики сучасної Німеччини.

Відповідно об'єктом дослідження є система фахової музичної освіти Німеччини XX – початку XXI століття, предметом – музична освіта як структуротворчий компонент культурної політики сучасної Німеччини.

Це потребувало збагачення методології дослідження на ґрунті міждисциплінарного, конкретно-історичного, культурологічного та аксіологічного підходів.

Наукове завдання дисертації полягає у розв'язанні важливого аспекту в культурології – комплексному висвітленні музичної освіти як компонента культурної політики сучасної Німеччини.

Наукова новизна визначається її метою, комплексом поставлених для виконання дослідницьких завдань, предметом дослідження.

Встановлено, що *культурна політика* є свідомим регулюванням в галузі культури при прийнятті необхідних рішень з усіх питань, належать до культурного розвитку суспільства в цілому. *Музична політика* – це послідовність концепційних державних заходів, які впливають на підтримку та розвиток музики, музичної освіти, музичних закладів, економіки музичного життя в цілому. *Музичне виховання та державна освіта* – це складові державної музичної політики.

Теоретично обґрунтовано, що *сучасна культурна політика ФРН* сформувалася після об'єднання Німеччини. У Конституції країни зафіксовано, що культура – справа німецьких земель, які мають суверенітет в галузі культури. Культурна, освітня та економічна політика країни поряд з класичною дипломатією є трьома основними складовими німецької зовнішньої політики. Її мета – демонструвати образ сучасної Німеччини, сприяти процесу європейської інтеграції та взаєморозумінню між народами. Для німецької культурної політики актуальним є уявлення про державу, як гаранта свободи слова та художньої незалежності.

Економічний прогрес ФРН опирається на концепцію розвитку людського потенціалу, тому підхід до культури розглядається як фактор, що сприяє розвитку національної ідентичності, добробуту громадян, зайнятості, відродження й сталого розвитку країни, а культурна продукція тут визнана особливим економічним товаром, який потребує законодавчих інструментів, спрямованих на вдосконалення системи підтримки культурного сектора. Німеччина розглядає сферу культури як сегмент впливу на національну економіку, тому у своїй політиці держава знаходить найбільш ефективні моделі обстоювання інтересів культурної сфери.

В нашому дослідженні культурна політика та перспективи розвитку сучасної фахової музичної освіти Німеччини розглядаються в контексті багаторівневої міжнародної інтеграції, при якій її ефективність стає механізмом гуманітаризації суспільства. Музична освіта як соціальне явище є складовою духовного розвитку національної культури і виступає запорукою розвитку особистості засобами творчості.

Культурна політика в Німеччині повністю децентралізована, це в першу чергу відповідає муніципалітетів і федеральних земель.

На основі аналізу наукових джерел висвітлено *організацію системи вищої музичної освіти сучасної Німеччини*, яка сьогодні відіграє важливу роль у розвитку загальноєвропейського освітнього простору. Вона об'єднує більше трьохсот навчальних закладів різних типів, програм і ступенів, складається з початкової, двохступеневої середньої та вищої освіти.

Головними особливостями розвитку вищої музичної освіти ФРН є: значна чисельність музичних вищих навчальних закладів, широке коло спеціальностей в різних сферах культури та мистецтва, наявність рідкісних спеціальностей, можливість навчання студентів-іноземців тощо. На основі узагальнення окреслених джерел нами встановлено таку *структуру системи вищої музичної освіти Німеччини*: фахові школи (коледжі) мистецтв і музики, професійні музичні коледжі (в Баварії), вищі педагогічні школи зі спеціалізованою фаховою музичною підготовкою, спеціальні інститути (в тому числі інститути церковної музики), музичні відділення в університетах,

університети мистецтв, музичні відділення професійних академій, консерваторії, музичні академії.

Структурно-функціональні зміни, що відбуваються в музичних освітніх закладах ФРН з метою подальшого розвитку музичної педагогіки, покликані формувати та оновлювати знання і навички за допомогою сучасних засобів комунікації, креативних технологій та широкого міжнародного співробітництва, до якого можуть долучитися українські музичні заклади вищої освіти.

Аналізуючи діяльність відомих навчально-творчих закладів Німеччини, розглянуто тенденції, процеси та особливості підготовки фахівців для набуття національною освітою нових якісних і сутнісних ознак

Аналіз літератури та джерел розвитку музичної освіти та діяльності музичних закладів вищої освіти ФРН дозволив виокремити *загальні та пріоритетні тенденції* цього процесу. До *загальних тенденцій* належать: усвідомлення освіти як основи розвитку суспільства та його економічного добробуту, а музичної освіти – як духовного підґрунтя формування творчої особистості; оптимізація навчальної діяльності студентів музичних навчальних закладів; впровадження в освітнє середовище сучасних інформаційно-комунікативних технологій навчання, програмного забезпечення навчального процесу, застосування новітніх електронних засобів навчання; впровадження дистанційного навчання; розвиток особистісно орієнтованої системи навчання проведення реформ; взаємодія навчальних закладів; здобуття не однієї, а двох чи й трьох спеціальностей у межах одного навчального закладу; освітня співпраця ФРН з різними країнами.

Пріоритетними тенденціями розвитку вищої музичної освіти ФРН ХХІ-го століття є: підвищення ролі і статусу музичного мистецтва в вищих освітніх закладах; інтеграція різних видів мистецтв; міждисциплінарні зв'язки; використання музичного мистецтва як способу стимулювання творчого потенціалу особистості; посилення варіативності музичної освіти; впровадження новітніх інформаційних технологій тощо. Їх розгляд засвідчує

різноманіття шляхів вирішення звичних проблем, до яких українські педагоги підходять з традиційних, усталених позицій.

Виявлено прогностичні можливості використання німецького досвіду музичної освіти у культурній політиці сучасної України.

Система освіти в нашій країні, складовою якої є мистецька освіта, перебуває в процесі реформування. Вона має яскраво виражений європейський вектор.

Інтегруючись в європейський і світовий освітній простір, Україна орієнтується на створення сучасної системи безперервної освіти. Йде пошук оптимальних цілей, основ змісту навчання, моделей, організаційних форм і методів навчальної роботи за всіма видами освіти. Для України цінним є досвід тих країн, які вже пройшли реформування в галузі вищої освіти, зокрема Німеччина.

Знайомство з актуальними напрямками розвитку музичної освіти Німеччини дозволяє по-новому поглянути на сучасний стан і перспективи музичної освіти в Україні. Одночасно зі збереженням її найцінніших традицій, необхідно запозичувати позитивні напрацювання, що визріли в надрах зарубіжної школи та свідчать про можливості варіативного і гнучкого вирішення актуальних проблем музичної освіти з урахуванням зміни соціокультурної ситуації в сучасному суспільстві та українській вищій школі. Тому перспективним бачиться використання досвіду ФРН у практичній діяльності закладів вищої освіти в Україні і дослідження ефективності такого процесу: створення нових типів освітніх установ, варіативних навчальних планів і програм; реалізація нового змісту і технологій освіти і т. д. Важливими стають світові тенденції розвитку педагогічної освіти. У зв'язку з цим порівняльно-педагогічне дослідження систем вищої музичної освіти країн Західної Європи, зокрема ФРН, актуальне і обумовлюється необхідністю пошуку нових парадигм в професійній підготовці кадрів в системі української музичної освіти.

Виконана робота є перспективною в плані подальших досліджень, які полягають в аналізі українсько-німецьких культурно-політичних відносин з

метою перейняття досвіду, удосконалення системи вітчизняної музичної освіти з урахуванням найкращих досягнень німецького зовнішньополітичного механізму.

Ключові слова: культура, державна культурна політика, музична політика, система, фахова музична освіта ФРН.

Summary

Oliynyk A.V. Musical education as a structural component of the cultural policy in modern-day Germany – Qualifying scientific paper on the rights of manuscript.

Thesis for Academic Degree of Doctor of Philosophy, in speciality 034 – “Cultural Studies” – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, the Ministry of Science and Education of Ukraine, the city of Ivano-Frankivsk, 2021.

The relevance of the study is resulted from the necessity to expand the theoretical and methodological base of the national cultural studies, inadequate study of the foreign experience in music education as an element of the cultural policy.

Upon the array of scientific literature and sources, we have developed the thesis purpose that is comprehensive coverage of musical education as a component of cultural policy in modern-day Germany.

The target of research is correspondently a system of professional musical education in Germany in the 20th –early 21st centuries. The subject of the research involves music education as a structural component of the cultural policy in modern-day Germany.

The above mentioned required the enrichment of the research method based on interdisciplinary, distinct historical, cultural, and ideological approaches.

The scientific assignment of the thesis is to solve the important task in cultural studies that is comprehensive coverage of musical education as a component of cultural policy in modern-day Germany.

The scientific novelty is determined by its purpose, a set of research tasks to be performed, and a subject of research.

It has been established that *the cultural policy* is a conscious regulation in the culture sphere at the adoption of the required decisions on all items related to the

cultural development of society. *The musical policy* is a sequence of conceptual state measures that influence the support and development of music, musical education, musical institutions, and the economics of musical life. *The musical upbringing and state education* are components of the state music policy.

They have theoretically substantiated that *the modern cultural policy* of FRG formed after the reunification of Germany. The Constitution of this country specifies that culture is the matter of the German states that have sovereignty in the sphere of culture. The cultural, educational, and economic policies of the state, along with classical diplomacy, are three pillars of German foreign policy. The purpose is to show the image of modern-day Germany and to facilitate European integration and understanding between people. The view of the state as a guarantor of freedom of speech and artistic independence is relevant for the cultural policy of Germany.

The economic progress of FRG is based on the conception of the development of human potential, so we consider the approach to the culture as a factor contributing to the development of the national identity, welfare, employment, revival, and sustainable development of the state. Besides, cultural products are recognized there as a special economic product, which requires the legal instruments to improve the support system of the culture sector. FRG considers the sphere of culture as a segment of the national economy, so in the cultural policy, the state finds the most effective models of defending the interests in the cultural sphere.

We, in our research, consider the cultural policy and prospects of the development of modern professional musical education in Germany within the context of multilevel international integration, where its effectiveness becomes a mechanism for humanizing the society. Musical education as a social phenomenon is a component of the spiritual development of national culture and serves as a guarantee of the development of personality via creation work.

Being completely decentralized, the cultural policy in Germany is the prior responsibility of municipalities and federal states.

On the grounds of the analysis of the scientific sources, we have shown *the organization of the modern-day German higher musical education system*, which plays an important role in the development of the common European space. The

specified system joins over three hundred various educational institutions, programs, and degrees and comprises primary, two-level, secondary and higher education.

The principal features of the development of higher music education in FRG are a significant number of music higher educational institutions, a wide range of specialities in various fields of culture and art, the rare specialities, the possibility of teaching foreign students, and so on. According to the generalization of the outlined sources, we have established the following *structure of the German higher musical education system* including the professional schools (colleges) of arts and music, the professional music colleges (in Bavaria), the higher pedagogical schools with specialized professional music training, the special institutes (including the institutes of church music), the musical departments at universities, musical departments at professional academies, conservatories and the musical academies.

Structural and functional changes, which are taking place in musical educational institutions of FRG with the aim of further development of pedagogy, should form and update the knowledge and skills by modern means of communication, creative technologies, and broad international cooperation, to which the higher educational musical institutions of Ukraine may join.

While analysing the activity of the well-known educational and creative institutions of Germany, we have considered the tendencies, processes, and special aspects of training the specialists for the acquisition of new and essential features by the national education.

The analysis of the literature along with the sources of musical education development and activity of higher musical educational institutions of FRG gave us the possibility to single out the general and priority tendencies of the process. *The general tendencies* comprise the awareness of education as the basis for the development of the society and its economic well-being and musical education—as a spiritual basis to form a creative personality; the optimization of educational activity of students of musical educational institutions; the introduction into the educational environment, the modern information and communication technologies of study, the software of educational process, and the application of the newest electronic means of training; the introducing of online learning; the development of a personality-oriented

system of training to conduct the reforms; interaction of educational institutions; the getting of not one but two or three specialities within one educational institution; the educational cooperation of FRG with different states.

The priority tendencies of the development of higher music education in FRG in the 21st century include the increase of the role and status of musical art in higher educational institutions; the integrating of different arts; the interdisciplinary connections; the using of musical art to stimulate the creative potential of the individual; the strengthening of the variability of music education; the introducing of the latest information technologies, etc. Their consideration testifies to the variety of ways to solve the ordinary problems to which the Ukrainian educators approach from traditional, established positions.

We have revealed the prognostic possibilities of using the German experience of musical education in the cultural policy of modern Ukraine.

The fundamental idea of reforming the education system in Ukraine is the gradual transformation of the national education system into the European geo-cultural space, enhancing the prestige of the national higher education diplomas. These ideas are concretized in the following reform tasks: to prepare specialists with higher education for further independent continuous self-education, to equip them with methods of theoretical thinking and scientific knowledge; to teach them to navigate in the flow of information that increases the rate of development; to educate the need for further self-education and professional self-improvement.

While integrating into the European and world educational space, Ukraine focuses on creating a modern system of continuous education. There is a search for optimal purposes, grounds of study content, models, arrangement forms, and methods of academic work for the education of all types. The experience of those countries, which have already undergone the reform in higher education, Germany in particular, is valuable for Ukraine.

Familiarity with the current trends in the development of musical education in Germany gives us the possibility to have a fresh look at the modern state and prospects of musical education in Ukraine. While preserving the most valuable traditions, we have to borrow positive best practices that have matured in the depth of

the foreign school and show the possibility of variable and flexible solutions to current problems of musical education given the change in the social and cultural situation in modern society and Ukrainian higher school. Therefore, we see, as the perspective one, the use of FRG experience in practical activity of higher educational institutions in Ukraine and the study of the effectiveness of such process by creating the educational institutions of new types, variable study programs with plans and by implementing the new content and technologies of education, etc. The world tendencies of pedagogical education development are becoming important. Hence, the comparative and pedagogic research of higher musical education systems in Western European states (and in FRG in particular), shall be relevant and is conditioned by the need to find new paradigms in professional training in the system of Ukrainian music education.

The work performed is promising in terms of further research, which is engaging the analysis of Ukrainian-German cultural and political relations to adopt the experience, to improve the system of national musical education, considering the best achievements of the German foreign policy mechanism.

Keywords: culture, state cultural policy, music policy, system, professional music education of FRG.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України та наукових виданнях інших держав:

1. Олійник А. Музична освіта як компонент сучасної культурної політики *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство* / [за ред. О. Смоляка]. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, № 2, 2017. Вип. 37. С. 19–28.
2. Oliynyk Alina. Gegenwärtige Politik der Bundesländer Deutschlands im Bereich der musikalischen Hochschulausbildung. *The European Journal of Arts*. Vienna: Premier Publishing, 2018. № 1. P. 35–44.
3. Олійник А. Особливості структури вищої музичної освіти сучасної Німеччини. *Культура і сучасність: альманах*. Київ: Міленіум, 2018. № 1. С. 310–314.
4. Олійник А. Тенденції розвитку музичної освіти сучасної Німеччини крізь призму культурної політики. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зб. Вип. 31 (“Культурологія”)*. Рівне: РДГУ, 2019. С. 140–146.
5. Олійник А. Напрями музичної політики Німецької музичної ради. *World Science*. Warsaw, Poland: RS Global. 2020. № 3 (55), Vol. 4. С. 30–34.

Статті в інших наукових виданнях та збірниках матеріалів конференцій:

6. Олійник А. Особливості культурної політики федеральних земель Німеччини. *Трансформаційні процеси в мистецькій освіті та культурі України XXI століття: зб. матеріалів Міжн. наук.-творч. конф., Одеса, Київ, Варшава, 25–26 квітня 2017 р. К. : НАКККиМ, 2017. С. 127–129.*

7. Олійник А. Проблеми музичної освіти в теоретичних студіях українських науковців. *Культурно-мистецькі обрії'2017*: зб. наук. праць / за заг. ред. К. І. Станіславської. К. : НАКККиМ, 2017. С. 169–171.
8. Олійник А. До проблеми філософського виміру мистецької освіти. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття*: зб. матеріалів всеукраїнської наук.-теор. конференції молодих учених, м. Харків, 18–19 квітня 2019 р. С. 119–120.
9. Олійник А. Міжнародна співпраця Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського з навчальними закладами Німеччини як фактор культурної політики. *Україна. Європа. Світ. Історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях*: тези доповідей третьої міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 7–8 листопада 2019 р. С. 115–117.
10. Олійник А. Сучасні парадигми філософського виміру музичної освіти. Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2019 рік. ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, м. Івано-Франківськ, 6–8 квітня 2020 року. С. 344–345.
11. Олійник А. Інституалізація музичної освіти в сучасній Німеччині. *Проблеми методології сучасного мистецтвознавства та культурології*: тези II міжнародної наукової конференції (11–12 листопада 2020 р.) / Національна академія мистецтв України, Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України, Інститут культурології НАМ України, Зеленогурський університет (Польща). Київ, 2020. С. 99–101.